

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

*Бадах Ю.Г.
Національної академії оборони України*

ФЛОТИ У ЛОКАЛЬНИХ ВІЙНАХ, ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ СУЧАСНОСТІ (1991-2003 РР.)

Хоча "холодна війна" між СРСР та США закінчилася, світ стає однополярним, проте локальні війни та збройні конфлікти (воєнні конфлікти) йдуть постійно. Приблизно щороку у світі відбувається до 30 таких конфліктів. Поряд з іншими видами збройних сил: сухопутними військами (СВ), силами протиповітряної оборони (ППО), воєнно-повітряними силами (ВПС), в них активну участь беруть Воєнно-морські сили (ВМС), причому їх роль постійно зростає. Так, США за останні 50 років 260 разів використовували свої збройні сили, і в них у 80% брали участь ВМС [1, с. 45]. Проте у вітчизняній науково-історичній літературі досвід застосування ВМС майже неузгаальнений та нерозкритий і це, не дивлячись на те, що Україна має 1500 км морського державного кордону та свої невеликі ВМС.

Тому ціль цієї статті – трохи виправити цей стан, ознайомити студента-історика, курсанта воєнного навчального закладу, викладача, що викладає спеціальний курс з воєнних питань, із задачами, що вирішують флоти у локальних війнах та збройних конфліктах з силами і засобами, які мають флоти провідних держав світу та їх короткою характеристикою, що треба робити керівнику держави та Збройних Сил для розбудови ВМС України?

У воєнних конфліктах, починаючи з війни в Перській затоці у 1990-1991 рр., особливо активну роль починають, поряд з ВПС, грати ВМС. Там, де дозволяли географічні умови та можливість використовувати свою зброю, флот бере активну участь у воєнних діях. Аналіз дій флотів за останні 12 років показує його універсальність, порівняно з іншими видами збройних сил – діяти у віддалених районах світового океану. Флот не залежить від чийогось дозволу на використання іноземних баз, портів, аеродромів, території взагалі. Керівникам держави не треба згоди інших країн на дислокацію своїх збройних сил та нанесення удару з їх території. Бойові кораблі, атомні підводні човни, амфібійні сили з морською піхотою на борту здатні оперативно опинитися в районі

виникнення конфліктних ситуацій та тривалий час знаходиться в нейтральних водах у високому ступені готовності, при цьому не порушуючи суверенітету інших держав, забезпечуючи потайну концентрацію воєнної могутності в тому чи іншому регіоні земної кулі. Застосуванню флотів сприяє й наявність у провідних державах світу розвинутої системи базування ВМС та постійно розгорнутих потужних морських угруповань у стратегічно важливих районах світового океану. Тому такі флоти стали засобом демонстрації сили та політичного тиску на інші країни. Однак використання флоту не обмежується тільки демонстрацією сили. Як показують останні воєнні конфлікти, ВМС входить у перший стратегічний ешелон збройних сил. Саме з пусків крилатих ракет морського базування (КР МБ), ударів авіаносної авіації та висадки морської піхоти починалися воєнні дії. Так було у Перській затоці у 1991 р., в операції "Лис пустелі" 1998 р. проти Іраку, в Югославії 1999 р., в Афганістані у 2001 р та Іраку у 2003 р. Сприяють застосуванню ВМС ефективні сили і засоби, що мають високоточну зброю (ВТЗ) з апаратурою прийому інформації в реальному масштабі часу з космосу. Під час ведення воєнних конфліктів з ВМС США та їх союзників по НАТО формувалися об'єднані оперативні флоти, оперативні з'єднання чи тактичні групи під вирішення задач війни. Вони, як правило, керувалися єдиним командуванням, набувала стійкості тенденція централізації управління силами флотів.

У воєнних конфліктах у 1990-2003 рр., де брали участь ВМС, вони вирішували наступні задачі: нанесення ударів по наземних промислових та воєнних об'єктах; авіаційна та ракетно-артилерійська підготовка в інтересах наземних сил; висадка морських десантів; блокування морського узбережжя противника; здійснення морського перевезення особового складу, озброєння та воєнної техніки; знищення флоту противника в морі і базах.

Для вирішення цих задач США та їх союзники по НАТО мають 18 авіаносців (в тому числі 12 – США), з них 12 атомних, які мають до 80 літаків кожний, а всього 1500 літаків, що здатні нести різні високоточні ракети та бомби і наносити удари, не входячи в зону дій засобів протиповітряної оборони (ППО) та літаків противника [2, с. 84]. Дальності пусків ракет морського базування дорівнюють до 3000 км, а бомби скидаються з дальності від цілей до 100 км. Однак найбільш ефективною зброєю ВМС США та Англії є КР МБ, з дальністю стрільби до 2500 км, які стоять на більш ніж £60I надводних кораблях та атомних підводних човнах [1, с. 252]. Вони дозволяють зберегти життя льотчиків та літаки і є зброєю першого удару. Флоти США та НАТО мають більше 250 тис. морських піхотинців, озброєних найсучаснішою зброєю, амфібійні сили у складі різних десантних універсальних кораблів, кораблів-доків, що несуть катери на повітряній

подушці, кораблів-вертольотоносців для висадки особового складу та бойової техніки. Морська піхота має власну авіацію та вертольоти. Коли раніше вогневий контакт був головною особливістю війни минулих поколінь, де основною ціллю було знищення живої сили, зброї, то воєнні конфлікти, що ведуться з 1990 р показали, що безпосередній вогневий контакт військ, що ведуть бойові дії, почав замінятися дистанційним вогневим. Це стало можливим в силу розвитку ВІЗ великої дальності та наявності інформаційного поля, а також в силу того, що цілі збройної боротьби стали іншими. Головним об'єктом удару стала не жива сила і бойова техніка, а об'єкти економіки країни, системи воєнного та цивільного управління, об'єкти ППО та життєдіяльності держави. Основними носіями ВТЗ стали ВМС та ВПС, котрі здатні вражати об'єкти на всій території противника в реальному масштабі часу. Це – війни нового покоління, безконтактні, їх звать війнами "шостого покоління". Саме з війни в Перській затоці у 1990-1991 рр. США та інші країни НАТО почали перехід до такої війни. Тому у війнах шостого покоління вирішальна роль буде відводитися вже не великій кількості сухопутних військ, не ядерній, а звичайній ВТЗ, зброї на нових фізичних принципах та інформаційній зброї.

Так, під час війни в Перській затоці у 1991 р. об'єднані ВМС НАТО здійснили 288 пусків КР МБ [2, с. 53]. В операції "Лис пустелі" в грудні 1998 р. ВПС і ВМС США та Англії за 4 доби здійснили 325 пусків КР МБ [3, с.69]. У війні в Югославії у 1999 р. об'єднані ВМС НАТО здійснили 520 пусків КР МБ, а палубна авіація здійснила 3850 літаковильотів [1, с. 142]. А під час операції "Непохитна свобода" в Афганістані у 2001 р. було здійснено 600 пусків КР МБ. Треба відмітити, що тут вперше в історії війно ВМС виконали на 70% задачі в країні, що знаходиться у 2000 км від моря [4, С. 42]. У віні проти Іраку у 2003 р. за 15 днів було випущено вже 1000 КР МБ [5, С. 77]. Як видно з цифр, постійно зростала кількість КР МБ, що застосовувалися ВМС США та Великобританії. Такі ракети наводяться на об'єкти за допомогою космічних навігаційних систем СР5, з імовірністю під 95%.

Щоб уявити різницю між КР МБ і звичайними бомбами, що застосовувалися у II світовій війні, наведемо такий приклад. Для знищення такої цілі, як великий залізничний міст через широку річку, треба було під час II світової війни здійснити до 4500 літако-вильотів та скинути біля 9 тис. авіабомб. У війні в Югославії у 1999 р. таку ж задачу вирішували 1-3 високоточні ракети, що запускалися з атомних підводних човнів з Середземного моря, з відстані до 1000 км [6, с. 70].

Проте, треба відмінити, що у всіх воєнних конфліктах, які йшли після 1990 р., флоти, що, були агресорами (тобто нападали першими), а це були ВМС США та НАТО, в декілька разів були більші ніж флоти Іраку і Югославії (в Афганістані флоту та моря немає) .

Україна має свої, невеликі ВМС, що "розбудовуються". В строю знаходяться приблизно 12-14 кораблів, це, в основному, кораблі прибережної дії. З усіх задач, що вирішували флоти у війнах, ВМС України на теперішній час самостійно жодної виконати не в змозі. Проте головною задачею ВМС держави є захист недоторканості морських кордонів з моря довжиною 1500 км та захист інтересів країни на морі. Причина одна – не вистачає коштів для розбудови флоту. Кораблі по 10 років не ремонтуються і не входять до строю, нові не будуються. Тому, на думку автора, є три варіанти вирішення задачі.

Продати все, що є на теперішній час у ВМС, і взагалі не мати флот, тому що вести бойові дії проти флоту США і НАТО, які мають ВІЗ і можуть вести війни шостого покоління, безнадійно. Вони знищать флот України, що "може вести" війни четвертого покоління, за декілька хвилин, не входячи навіть у Чорне море. ВМС України можуть бути тільки статистами, спостерігаючи, як наносяться з усіх напрямків масовані удари крилатими ракетами.

Другий варіант. "Побудувати флот", який би мав ВІЗ і по кількості був не менше об'єднаних ВМС НАТО. На це потрібно років 30 і збільшення асигнування на флот у 100 разів.

Третій варіант – самий імовірний та правильний, на думку автора, це – вирішення проблеми ВМС України політичним шляхом - вступити до блоку НАТО та під його "крилом" брати участь окремими силами у вирішенні деяких задач. А поки ми будемо "чекати" черги до вступу в НАТО, для економії державних коштів треба об'єднати ВМС України з морськими департаментами державного кордону та Міністерства з надзвичайних ситуацій під єдине командування ВМС.

6 Таким чином, участь флотів у воєнних конфліктах, що йшли з 1991 по 2003 рр., показує, що флот США та НАТО, маючи ВІЗ, може вести безконтактні війни шостого покоління.

Для України, що має невеликі ВМС та труднощі з фінансуванням, ремонтом і будівництвом, дуже важко протидіяти, навіть будь-якій чорноморській державі.

Україна правильно, на думку автора, обрала шлях до європейських структур і не повинна його змінювати і вступати до яких-небудь інших структур.

Використана література:

1. Капитанец І.М. Флот в війнах шостого покоління. – М.: Вече, 2003. – 480 с.

2. Капитанец И.М. Битва за мировой океан в «холодной» й будущих войнах. – М.: Вече, 2002. – 544 с.
3. Захаров А. Е. Операция «Лис пустынни». Развитие стратегии й оперативного искусства // Военная мысль. – 1999. – № 5. – С. 67-70.
4. Владимиров С., Горев В. Некоторые направления совершенствования системы вооружений ВВС США // Зарубежное военное обозрение. – 2003. – № 8. – С. 39-47.
5. Уроки й выводы из войны в Ираке. Конференция // Военная мысль. – 2003. – № 8. – С. 68-80.
6. Слипченко В. Й. Войны шестого поколения. Оружие й военное искусство будущего. – М.: Вече, 2002. – 384 с.

Аннотация

Статья знакомит с задачами, которые решают флоты в локальных войнах и вооруженных конфликтах, представляют силы и средства имеющиеся у флотов ведущих стран мира, их характеристики.

Карпов В.В.
Центральный музей Збройних Сил України

**ПОЛІТИЧНА ОБРОБКА ЯПОНСЬКИХ
ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ В ТАБОРАХ ТА ЇХ ОПІР
РАДЯНСЬКІЙ СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ (1945 – 1949 РР.)**

Після капітуляції та інтернування 600-тисячної японської армії в результаті її розгрому Збройними Силами СРСР в 1945 році радянські політичні органи виявили увагу до японських солдат й офіцерів з перших днів полону. У вересні 1945 року за рішенням ЦК ВКП(б) для полонених була створена редакція газети „Нихон Сімбун” („Японська газета”). У політичних управліннях далекосхідних фронтів, а з вересня – військових округів, відкриваються на базі вже існуючих спеціальні відділи по роботі серед військовополонених. Завдання цих відділів полягало в тому, щоб вести політичну пропаганду серед полонених солдатів і офіцерів. Координувало виконання цього завдання, а також визначало зміст і напрям пропаганди Головне Політичне управління РККА (ГоловПУр).

Перше знайомство політорганів з полоненими показало, що японська армія – це не деморалізована солдатська маса, свідомість якої легко можна було б змінити. Скоріше навпаки, армія залишилася як за структурою, так і за її національними військовими традиціями динамічним, гострореагуючим на спроби радянського ідеологічного проникнення організмом, цілість якого визначається військовим укладом, виробленим багатовіковою японською історією.

Проведення масових політичних опитувань полонених дало змогу дійти деяких висновків. Вони засвідчили політичну незрілість більшості опитаних.

Весь генеральський і офіцерський склад, за незначним винятком, і більшість